

جمله‌های پیرو

جمله شرطی - فعل شرطی

گفتیم که در هر جمله مرکب يك جمله اصلی هست که غرض گوینده همان است، و آن را «جمله پایه» خواندیم. همچنین دانستیم که يك یا چند جمله ناقص دیگر که برای تکمیل معنی «جمله پایه» می‌آید «جمله پیرو» خوانده می‌شود.

جمله پیرو همیشه توضیحی به مفهوم «جمله پایه» می‌افزاید. این توضیح گاهی در باره زمان وقوع فعل در جمله پایه است:

چون آفتاب بدمد (جمله پیرو - بیان زمان)

جهان روشن می‌شود (جمله پایه)

و گاهی علت انجام یافتن فعل پایه در جمله پیرو بیان می‌شود:

چون نتوانستم درس را خوب بیاموزم (جمله پیرو - بیان علت)

دبیر مرا سرزنش کرد (جمله پایه)

و گاهی غرض از وقوع فعل پایه را بیان می‌کند:

در رفتن شتاب کردم (جمله پایه)

تا بموقع به دبیرستان برسم (جمله پیرو - بیان غرض)

اما گاهی جمله پیرو شرط انجام یافتن فعل پایه را در بر دارد. یعنی اگر آن شرط نباشد یا انجام نگیرد، فعل اصلی نیز انجام نخواهد گرفت:

اگر بتوانم (جمله پیرو - بیان شرط)

بیش از این کار می‌کنم (جمله پایه)

یعنی بیشتر کار کردن مشروط است به آنکه «توانم» و هرگاه این شرط حاصل نشود من بیشتر کار نمی‌کنم.

پس فرق «جمله مرکب شرطی» با جمله‌های مرکب دیگر این است که در جمله شرطی واقع شدن فعل مسلم نیست.

جمله پیرو همیشه توضیحی به مفهوم «جمله پایه» می‌افزاید.

این توضیح گاهی درباره‌ی زمان وقوع فعل پایه است، گاهی علت، گاهی غرض، گاهی شرط.

هرگاه در جمله پیرو شرطی وجود داشته باشد، انجام یافتن فعل پایه مسلم نیست.

در زبان فارسی امروز فعل جمله مرکب شرطی چه در جمله پایه، چه در جمله پیرو صیغه خاص ندارد. در جمله شرطی پیرو، وجه اخباری و وجه التزامی بکار می‌رود و در جمله پایه - که آن را جواب شرط

می‌خوانند - همیشه فعل یا از وجه اخباری یا از وجه امری است .

مثال جمله پایه از وجه اخباری :

اخباری - ماضی ساده =	اگر دیر آمدم
اخباری - ماضی ساده =	شیر آمدم
وجه اخباری - ماضی ساده =	اگر رفتی
وجه اخباری - مضارع =	پشیمان می‌شوی
وجه اخباری - ماضی نقلی =	اگر دیده‌ای
وجه اخباری - مضارع =	می‌دانی
وجه اخباری - ماضی استمراری =	اگر می‌آمد
وجه اخباری - ماضی بعید =	رفته بودیم
وجه اخباری - ماضی بعید =	اگر آمده بود
وجه اخباری - ماضی بعید =	رفته بودیم

وجه اخباری - ماضی بعید =	اگر دیده بودی
وجه اخباری - ماضی استمراری =	می دانستی
وجه اخباری - ماضی استمراری =	اگر می دیدی
وجه اخباری - ماضی استمراری =	لذت می بردی
وجه التزامی - مضارع =	اگر بینی
وجه اخباری - مضارع =	در می یابی
وجه التزامی - ماضی =	اگر دیده باشی
وجه اخباری - مضارع =	می دانی
وجه اخباری - ماضی ساده =	اگر پشت گوشت را دیدی
وجه اخباری - مستقبل =	اورا هم خواهی دید

مثال جمله پایه از وجه امری:

وجه اخباری - ماضی مطلق =	اگر او را دیدی
وجه امری =	سلام مرا برسان
وجه اخباری - ماضی نقلی =	اگر او را دیده‌ای
وجه امری =	بگو
وجه التزامی - مضارع =	اگر او را ببینی
وجه امری =	از من گفتگو مکن

در فارسی امروز برای فعل شرطی صیغه خاصی نیست .
در جمله‌های مرکب شرطی فعل جمله پایه یا از وجه اخباری یا از
وجه امری است و فعل جمله پیرو یا از وجه اخباری یا از وجه التزامی